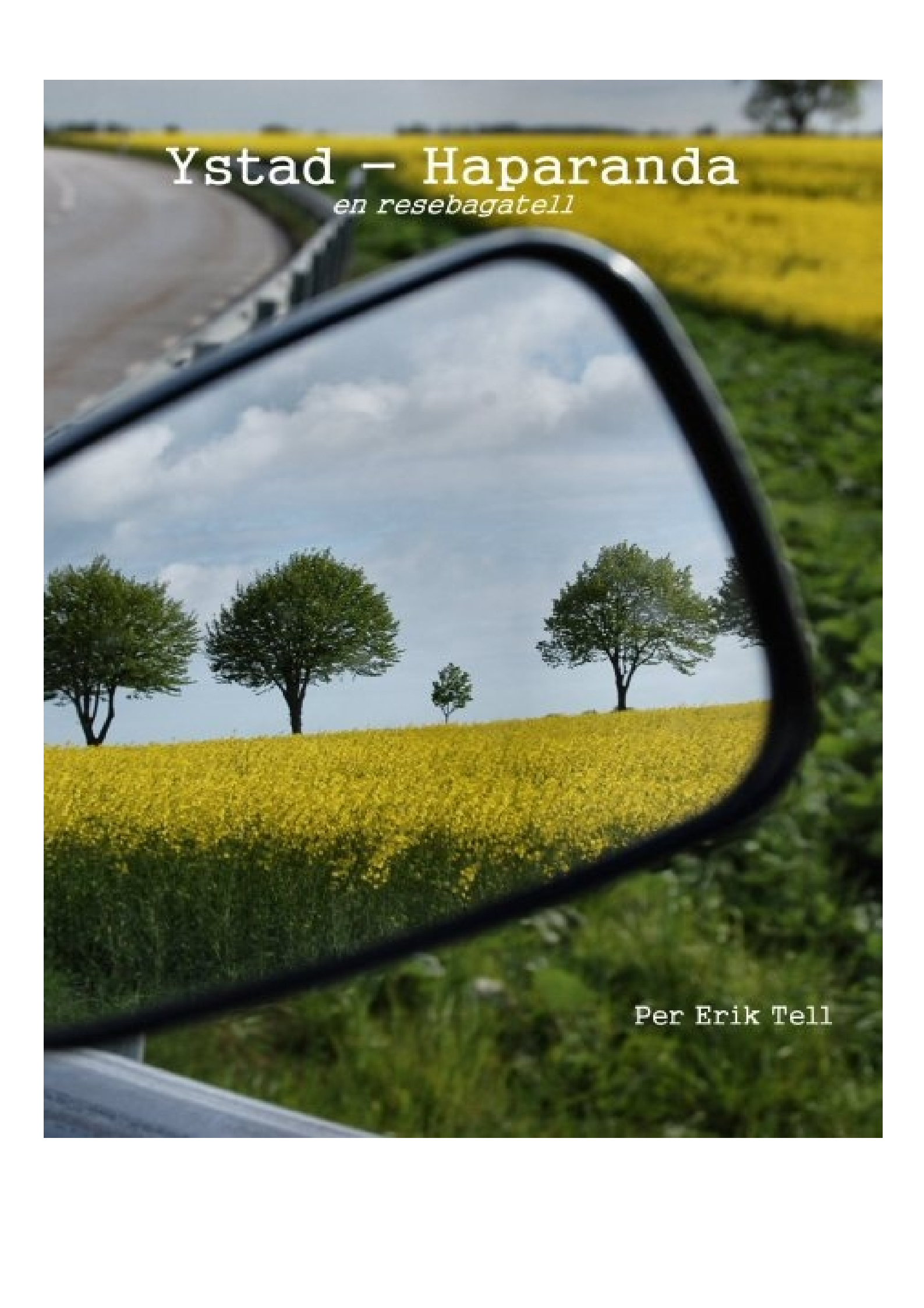

Ystad – Haparanda

en resebagatell

Per Erik Tell

Per Erik Tell

Ystad-Haparanda

En resebagatell

Stålfarfar mot mål i Ystad 1951.

Far har ett svartvitt kort i ett album. Det är taget från balkongen till lägenheten i Ystad där han bodde som ung.

Tekniskt sett är det ingen särskilt bra bild. Men den är påpassligt tagen och har en fin komposition. Och det finns en nyhetsnerv i bilden. Han har fångat ett stycke svensk nutidshistoria.

Det är 1951. Kameralinsen är riktad mot gatan där nedanför. Man ser ystadsborna trängas längs trottoaren. Ute på kullerstensgatan rullar Kvällspostens reportagebil, tapetserad med löpsedlar och med megafoner på taket. På cykel några meter bakom trampar en skäggig gubbe i basker med en rejäl

lagerkrans över bröstet och en nummerlapp som har startnummer noll.

Ansiktet går knappt att urskilja men jag vet vem det är. Det är Gustaf Håkansson. Han är 66 år gammal. Han cyklar i mål efter att ha tillryggalagt sträckan Haparanda – Ystad på sex dagar, fjorton timmar och tjugo minuter. På bilden ser han fortfarande stark ut.

Håkansson ville tävla i Sverigeloppet, men arrangörerna stoppade honom på grund av åldern. Den övre gränsen var 40 år. Han gjorde en egen startlapp, nålade fast den på bröstet, och gav sig iväg samtidigt med startfältet. När de andra cyklisterna sov trampade Håkansson envetet vidare med det långa skägget slängande i fartvinden, som en slarvigt knuten halsduk. Han kom i mål 24 timmar före de deltagande tävlingscyklister. Då ska man hålla i minnet att han dessförinnan också cyklat till starten i Haparanda från hemmet i Gantofta, utanför Helsingborg. Alltihop en bedrift som saknade motstycke i svensk friskushistoria tills Göran Kropp cyklade till Mount Everest, klättrade upp och ned, och cyklade hem igen.

Hela Sverige följde Gustaf Håkanssons färd. Han blev pressens gunstling och Stålfarfar med hela svenska folket. Ystad – Haparanda blev ett klassiskt begrepp även om nu Sverigeloppet faktiskt gick åt andra hållet.

I Ystad möttes Håkansson av frivilliga brandkårens paradorkester. Han bars i gullstol och fick träffa kung Gustav

VI Adolf, dagen efter målgången. Sedan blev han idol, turnerade i folkparkerna och sjöng in andliga sånger på gram-mofonskiva. Berömmelsen tog ny fart 1959 då han gav sig iväg igen på cykel – nu till Jerusalem.

När jag efter femtiotvå år flyttade tillbaka till min födelsestad Ystad började tanken på en resa Ystad – Haparanda gro. I maj 2011 packade jag motorcykeln och gav mig ut i Sverige. Jag körde andra hållet, fortare och bekvämare och jag tog längre tid på mig än Gustaf Håkansson.

Beröringspunkterna oss emellan, sextio år senare, var få, om ens någon. Ändå var han på något sätt med mig.

För att resan blev möjlig vill jag tacka Sveriges Radio P4 Kristianstad och P4 Norrbotten samt tidningen MC-folket, som alla följde mig på resan genom Sverige.

Du är välkommen att kommentera eller ställa frågor. Min epostadress är p.e.i.tell@gmail.com.

Per Erik Tell
Ystad januari 2012

Dag 1: Ystad – Braås 325 km (via Hammenhög-Brösarp-Kristianstad-Arkelstorp-Näsum-Olofström-Ryd-Tingsryd-Långasjö-Lessebo-Kosta-Lenhovda-Nottebäck).

I Hammenhög på Österlen tar jag till vänster och svänger norrut. Det är en kvart sedan jag lämnade Ystad. Jag är på väg till Haparanda.

Rapsen lyser gult. Det är i mitten av maj och vi har redan haft årets sommarvärme. Nu bara 14 grader. Växlande molnighet ser ut att bli växande molnighet. Skurarna ska komma, säger prognosmakarna. Jag känner mig säker. Har en scotchlitekostym och fodrade byxor med förstärkta knän. Hårda stövlar. Byxorna utanpå stövlarna. Visiret är nedfällt. Kom an bara.

I Hammenhög hade mor en ogift moster. Hon var en tvärhand hög och liksom i barnvisan hette hon Ingeborg. Någonstans har jag en bild på henne i hatt, men minns inte om den hade plym. Hon var hemsömmerska och sydde, lade upp och lade ut, allt efter folks önskemål. Någon gång fick hon säkert också sy en bröllopsklänning. Aldrig sin egen. Vecka efter vecka lämnade hon in ett sömmersketips utan att bli rik. När hon fick alzheimers blev hon elak. Jag kommer hellre ihåg hennes kaffekalas.

Fågelvägen är det drygt 129 mil mellan Ystad och Haparanda. Den kör jag inte. När jag efter två veckors körning

slutligen summerar blir det istället exakt dubbelt så långt, 258 mil. Det ägnar jag inte en tanke då jag rullar genom Smedstorp, vinkar åt några lamadjur i en hage, och fortsätter norrut. Jag tänker på en resa i Patagonien. Mil efter mil i en varm minibuss. Chauffören Alfredo slirar genom rullgrusen, styr med vänstran och sippar maté ur koppen han håller i högran. Då står det plötsligt en stolt guanaco, en patagonisk lama, och gloriar arrogant på oss förbipasserande.

Guanacon. Den patagoniska laman.

Nu är jag bland lamor i Smedstorp. Att jag vinkade adjö till åtminstone en av dem visste jag inte då jag passerade. Den dog bara någon dag senare, gömdes desperat under en uppochnedvänd rullebör, och oron spred sig över bygden då kroppen började stinka något alldeles förfärligt. Länsstyrelsen larmades och kadavertjänst hämtade kroppen. Rubriker i Ystads Allehanda. Kadavertjänst. Det låter orwellskt men heter så. Jag ruskar på mig av obehag.

Österlensk lama.

Det är en glest trafikerad väg mellan Hammenhög och Brösarp. Rak och fin, men alldeles för tråkig.

Det är här rötterna på mors sida finns. Härifrån drog morfars far Carl Tell till Chicago och Amerika i slutet av 1800-talet. Hans Ingrid åkte hem igen med morfar i handen och en lillebror på väg. När det var folkräkning i Illinois några år senare bodde Carl på ett pensionat och åstadkom en oläslig kråka i spalten som skulle markera civilstånd.

Breven hem hade sinat. Jag skulle kunna släppa gasreglaget för en sekund, hytta med näven och ropa: fan ta dig Calle, men avstår. Han är och förblir en del av mig.

När jag kör ut ur Sankt Olof ser jag huset där Andrew och Judy bor. Det ligger till höger. En trist och charmlös grå gård med blekrött eternittak. Färgen står Andrew och Judy för. Det är en kliché att varje människa bär på en historia – men det är sant. När det gäller Andrew och Judy är det i allra högsta grad sant.

Andrew föddes i maj 1918 i sängen som stod i Karen Blixens gästrum på den världsberömda kaffefarmen i Kenya. Bror von Blixen-Fineke agerade barnmorska. Han hade förlöst en och annan kossa tidigare. När Andrew sprattlade ut och gav upp ett tjut tog Karen Blixen honom i famnen och tröstade. Hon blev hans gudmor och döpte honom till Anders efter sin yngre bror. Han ändrade själv till Andrew, växte upp och blev storviltjägare i det koloniala Kenya.

Judy var en 40-årig pianolärarinna från England som for ut till kolonierna för att lära, får man förmoda, de vita barnen på farmerna, spela skalor.

När Andrew var ung höll han jackan åt Hemingway då denne skulle slåss. Det skulle han ofta då han drack. Drack gjorde han hela tiden. När jag hälsar på hos dem en tidig vårdag vill Andrew inte säga något om författaren och Nobelpristagaren Ernest Hemingway, men människan tyckte han aldrig om. Det var en elak jävel, säger Andrew.

Andrew håller tavlan med Karen Blixen som håller bebisen som är - Andrew!

Huset är fullt av minnen från det koloniala Afrika. Elefantfötter som blivit pallar, världens största buffeltjur på väggen och en medelålders leopard ligger platt över soffryggen.

I ett gammalt exemplar av Life Magazine från 1953 har jag läst att Kenyas självständighetsgerilla Mau-Mau hade satt ett pris på Andrews huvud. Den jakten var förgäves.

Ett av alla hus längs vägen. En del av 1900-talets historia är förbi på någon sekund då man växlar upp och gasar norrut från Sankt Olof på Österlen.

Jag minns plötsligt ett annat hus, en annan tid. I ett hus i Göinges djupa skogar intervjuade jag en gång den förre FN-soldaten Rune som varit i Kongo. Han hade en enorm elefantbete under sängen. Så kan det också se ut hemma hos en svensk.

Strax före Brösarp, vid Ravlunda kyrka, ligger Fritiof Nilsson Piraten begravd. Hans gravsten är en flerpoängare för gravstensturisterna på grund av sin annorlunda text:

”Här under är askan av en man som hade vanan att skjuta allt till morgondagen. Dock bättrades han på sitt yttersta och dog verkligen den 31 jan. 1972.”

Piraten är ju Österlens författarmusa med eget pris och allt. I *Historier från Österlen* ger han kollegan Theodor Tufvesson äran för att begreppet Österlen fått spridning. Tufvesson drog skarpa streck och var restriktiv med vilka delar av sydöstra Skåne som var Österlen, och vilka som inte var det. Österlen bestod av Järrestads härad med Simrishamn

och södra Ingelstads härad till ungefär Kverrestad.

På en annan kyrkogård, den i Kverrestad, vilar Hjalmar, Carl Tells yngste son, ”Made in USA”. De träffades aldrig. En far och son som inte fanns.

Min jakt på den Carl Tell som en gång försvann strandade hos änkan till en amerikan som hette Yalmar Tell. Vi lyckades aldrig utreda om det bara var ett pikant sammanträffande.

När Theodor Tufvesson blev lärare vid Tomelilla Folkhögskola gled norra delen av Ingelstads härad omärkligt in i begreppet Österlen. När Tufvesson och Piraten blev vänner utsträcktes Österlen till trakterna av Kivik och Stenshuvud och ju mer Tufvesson upptäckte av kusten, Haväng, och skogarna vid Sankt Olof – desto mer växte Österlen. Piraten själv avgränsar Österlen till Ingelstads, Järrestads och Albo häraders samt staden Simrishamn. I dag skulle vi säga Simrishamn och Tomelilla kommuner, samt kanske östra delen av Ystad kommun.

Jag blandar bort begreppen och klipper släktrötterna söder om Linderödsåsen. En glada håller koll där ovan. Den röda gladan har blivit ett signum för Österlen. Naturfilmaren Patrik Olofsson skriver i sin bok Kroknäbbarnas tid att hälften av alla Europas glador finns i Sverige och hälften av alla Sveriges glador finns i Skåne.

Gladan.

Någon kilometer genom Brösarps backar, på slingriga härliga mc-vägar, se upp för rullgruset i kurvorna, och sen till höger mot Kristianstad. Hanöbukten breder ut sig och det platta Skåne får sig en törn av den vidunderliga utsikten vid Olseröd. En knapp kilometer senare, i Österlia, tar jag till höger och vägen mot Vittskövle slott, kanske det vackraste av skånska slott. Carl von Linné pausade här under sin skånska resa. Det var 1749. Han hade en kompis som hette Abraham Bäck som beskrev honom:

”Han var till växten något under vanlig längd, hvarken fet eller mager, af en stadig och fyllig kropps beskaffenhet,

stinna ådror, stort hufvud och bakåt upphöjt, bruna och eldfulla ögon, skarp syn, god hörsel, dock ej för musik, på fötterna snäll och lätt, ett förträffligt minne till 60 års ålder”.

70 år gammal dör han i ett slaganfall.

Lite drygt 200 år efter Linné kommer en annan naturmulle till trakten. En ung Jan Danielson bildar i mitten av 1960-talet kollektivet Amerika och flyttar in på Segesholm. Han är naturjournalist och bygger upp en enorm kunskap om naturen och vår miljö, kan allt om berguv, ål och orkidé. Tillsammans med Michail Gorbatjov vill han omvandla försvaret från att vara militärt inriktat till att bli ett miljöförsvär. Han är en lysande berättare och retoriker med en stark utstrålning. Varm, ödmjuk och humoristisk. Jan Danielson är i sina bästa år en blandning av Carl von Linné och Zeb Macahan – på fötterna snäll och lätt, ett förträffligt minne...

65 år gammal avlider han i en hjärnblödning.

Jag stannar och kissar i vägkanten. På ett träd sitter ett anslag om trivselkväll i Degeberga. Thore Skogman i ord och bild. Arne, Allan och Agne underhåller. Det kostar 50 kronor inklusive kaffe. Det var tre månader sedan.

Norr om Kristianstad, över Arkelstorp och Näsum, mot Olofström. Regnpaus. Banan och kex. Åkerihistoriska museet bjuder på utskjutande tak som passar utmärkt att parkera motorcykeln under och jag slipper värsta vätan. Utställningen bryr jag mig inte om, men grunnar en kort stund över dessa många märkliga museer som det finns i vårt land.

Efter regnet bryter solen fram igen. Fina vägar och lite trafik. Sträcker ut. Jag genar Blekinges nordöstra hörn och kommer in i Småland. Polenhjälpen har regelbundet loppis i Fridafors Folkets Hus. Pengarna går oavkortat till barnhemmet som kommunalarbetareförbundet stöder i Polen. K-märk Folkets Hus i Fridafors. Kanske också kommunal.

I Ryd har jag en gång köpt ett piano. Strax före Urshult, avtagsvägen mot Sirkön. Löpsedlar och rubriker. Vem minns idag ett välkammat litet mordoffer från 60-talet? Tolvårige Alvar skulle hämta in ved men försvann från föräldrahemmet i Sirkön en aprildag 1967. Det dröjde femton år innan man hittade kvarlevorna av pojken flera kilometer hemifrån, på en liten ö i Åsnen. Thomas Quick, numera Sture Bergwall, passade på att erkänna mordet på Alvar då han gavs tillfälle. Men om nu Quick, eller Bergwall, någonsin haft minsta trovärdighet som mördare så har han för länge sedan förlorat den. Trots att han berättat för sin terapeut att han sparat hårtussar från Alvar på vinden hemma i Dalarna. Brottet är preskriberat, men lever på internets diskussionsidor för mystiska mord och udda kriminalfall. Alvar borde också ha fått bli en medelålders snubbe på motorcykel. Kanske morfar.

Bromsar in strax efter Urshult. Skrämmar två tranor som traskar omkring i en trädgård. De lyfter föga elegant med de långa benen släpande efter sig som bångstyriga landningshjul innan de fälls in.

Tankar 10,17 liter i Tingsryd och fortsätter mot Långasjö, där jag svänger norrut.

Långasjö-Lessebo är en perfekt glidareväg med motorcykel. Man blir glad i hela kroppen av att åka här. Mjuka, doserade kurvor. Det som drar ned betyget är några tråkiga tjälskador. Skog avlöses av hagar med stengärden som avlöses av ny skog. Ljuders socken. Karl-Oskar och Kristinas land, och mycket riktigt passerar man Korpamoen, den torftiga stuga som sägs ha inspirerat Vilhelm Moberg att skriva sitt utvandrarepos. Jag pausar. Det är alldeles tyst och lugnt. Solen silas i grönt lövverk. Studeras av nötväcka, som studeras tillbaka. Jag tar upp några smörgåsar (vitlökssalami på blötmjuk Rasker) och äter dem tillsammans med termosens sista kaffedroppar på bussparkeringsplatsen vid Korpamoen. Inte en pensionär så långt ögat ser. En korp är en typ av hacka som förr kallades för fattigmans plog. Moen är den skrala mylla som torparna försökte få sin utkomst av. En skylt i modernt typsnitt med en röd pil förkunnar att markvägen framför Korpamoen är Utvandrarnas väg och även om skyltens atypiska layout distraherar fantasin så kan jag se vagnen gnissla iväg med bylten, barn och bohag, lämnandes den påvra småländska gården vind för våg.

Utvandrarnas väg, Korpamoen.

Jag har passerat Piratens Österlen, sett nässlorna blomma kring berättarnas Jämshög och stannat till i Mobergs fattigrike. Ska jag inte köra bort mig i svensk litteraturhistoria får jag gasa på.

Färden går vidare mot Kosta. Glasriket efter Hästriket i Tingsryd och Kristianstads Vattenrike. Glasriket är ett begrepp med mogen pondus och internationell status. Kosta-Boda har klarat strukturomvandlingen. Glas är konst och sommarutställning pågår med tre konstnärer; Ludvig Lövgren, Göran Wärff och Kjell Engman. Det är dödsallar i heavy metalstil, en alldeles för stor gnistrande hängmatta

och lite mysig tjugotalsdekadens. I hyttan ser jag spår av kollektionen som Karl Lagerfeld designat och som ska presenteras i Paris några veckor senare. Smussel, fotoförbud och hysch-hysch. Det lagerfeldska glaset ser ut ungefär som en hockeypuck som öppnats upptill och satts på fot. Flera storlekar. Snyggt? Tja. Får man en rund bouquet på sitt vin i ett platt glas?

Runt bruket och fabriksförsäljningen har en by med konsumtionsbefrämjande outlet-butiker vuxit upp. Här finns också ett glashotell, som inspirerats av Jukkasjärvis turistmagnet i is. Men glas är inget man stoppar i packväskan på mc-tur. Jag fikar och spanar lite efter Inge Ejderstedt, den gamle centern som tog allsvenskt guld med Östers IF 1968. Att han dessutom vann den belgiska ligan två gånger och cupen två med Anderlecht, det visste jag inte när jag såg honom för flera år sedan, just här. Nu när jag vet är han inte här. Pensionär?

En tråkigare väg, rak och enformig, över Lenhovda mot Nottebäck och dagens etappmål, Rödje norr om Braås. Stor risk för vilt på vägen men jag ser inte ens Thorleif Torstenson.

Dag 2: Braås-Motala 215 km (via Nottebäck-Vetlanda-Eksjö-Boxholm-Väderstad-Vadstena).

På turistbyrån i Vetlanda berättar den vänliga damen att Lena Ph inte alls bor kvar i staden. Hon flyttade till Stockholm strax efter att hon hade slagit igenom. Vi pratar decennier. Jaha. Hennes mamma bor däremot kvar i huset på Kyrkogatan. Det går bra att åka dit och kika. Kryss på en karta. Jag gör det. Kanske i brist på något roligare. Måste ha någonting att berätta för radiolyssnarna i morgon. Lena Ph är rätt för målgruppen. Glor således en stund på en tvåfamiljs funkiskåk. Tänker inte. Vilar. Det gör inte särskilt ont.

Lena Ph finns på Vetlandas ”walk of fame” i centrum. Precis som Lars-Göran Frisk. Annars är det mest Åsa-Nisse-turism just nu i Vetlanda i kölvattnet av den nya filmen. Trots att riktiga Knochult ligger i Aneby kommun, en bit norr på.

De gamla filmerna, de som byggde John Elfströms karriär, spelades in i trakten av Vetlanda. Stig Cederholm skrev om Åsa-Nisse. Bosse Schön skrev om Cederholm. Den förre Aftonbladet-journalisten Schön har specialiserat sig på att skriva om svenskar som tjänstgjorde i SS under kriget. Sådana som Cederholm. Som dessutom först var frivillig i det spanska inbördeskriget – på Francos sida! I Oslo sydde tyskarna in honom sedan han ljugit, stulit och varit allmänt oförskvänd mot en dansk SS-officer. Efter

Vetlandas walk-of-fame.

kriget satt han på mentalsjukhus, men släpptes ut sedan han gift sig med den norrländska författarinnan Dagny Alm. Om hennes skrivande vet jag intet, men på en släktforskarsida på nätet har ivriga utredare listat ut att hon har samma anfader som Torgny Lindgren, Sara Lidman och P.O. Enquist.

Jag mötte Stig Cederholm något år innan han dog. Han ryckte in och vikarierade på den socialdemokratiska tidningen Kronobergaren, som avled något år efter Cederholm. Åsa-Nisse själv dör tydligen aldrig.

Varför tänker jag på Johnny Bode då Cederholm passerar revy? Vet inte. Kanske för att den sortens original som

båda representerar, inte ges något utrymme idag. Kanske för att också-nazisten Bode var ett förekommande inslag i radions Skivor från Vetlanda. Bode satte under kriget upp en revy åt Quisling i Norge. Kanske såg Cederholm den. De var samma andas barn.

Vetlanda lockar med speedway nu när bandyisen smält. Bandy kan jag förstå tjusningen med. Inte speedway. Mitt motorcykelåkande är ett sätt att leva, varken sport eller tävling. Fortsätter istället norrut på breda vägar med lagom trafik. Eksjö, Aneby, Tranås. Siktat mot Boxholm på gränsen mellan Småland och Östergötland. Jag vet att det finns en ost-butik vid mejeriet. En minsta-möjliga-affär med fantastiska vitlöks- och brännvinsostar. Värt ett stopp, men se upp för taskiga öppettider. Passerar Sommen, både samhälle och sjö. Stannat för att köpa vykort och glädja fabrikör Bolinders sonson, Jean, som har rötterna i trakten. Men det finns inga lokala vykort och Musse Pigg passar inte in.

Efter proviantering fortsätter jag västerut. Hittar vägen mot Vadstena över Väderstad, och finner ännu en högklassig och hojvänlig väg. Njuter mjuka kurvor och ett blandat landskap. Det öppnar sig. På väg ut ur den småländska skogen. Stannat vid ett naturum invid fågelsjön Tåkern och traskar i sällskap med en bofink ett hundratal meter till ett väl tilltaget fågeltorn. Salskrake, tofsvipa, rödbena och inte minst den bruna kärrhöken, summerar jag efter en halvtimme.

Kvalitetspaus med termoskaffe.

Åtta mil är optimalt innan man behöver sträcka på rumpan då man kör. Har man någon på bönpallen är fem mil fullt tillräckligt.

Fågelskådandet, fotograferandet och samlandet, är tämligen nypåkommet. Jag kan inte förklara var eller när det uppstod. Kanske framlockat av kolibrin hos Roffe i Misiones i Argentinas gränsland till regnskogen? Mekanismerna bakom är däremot tydliga och med en smula fantasi lätta att spåra. I begynnelsen var en semesterresa till Reersö i Danmark på 1960-talet. Då var det inte fåglar. Det var kapsyler. Än idag kan jag förbanna att jag som tolvåring gav bort en skokartong full med kapsyler. En missbrukare som desperat försökte bli kvitt sin drog. Hej, jag heter Per Erik. Jag samlar kapsyler. Fyrtiotvå år senare kan jag blunda och ännu känna hur jag för ned handen i lådan, skakar lite och låter kapsylerna rassla och rinna mellan fingrarna. En lightversion av Joakim von Ankas pengabad. Kapsyler med logotyper från danska läsk- och pilsnersorter som inte finns mer och Citronvand och Jolly-Cola och Wiibroe Grön. Ständiga återfall. I Buenos Aires för något år sedan kunde jag inte alldeles omedelbart kasta Quilmes- och Schneiderkapsylerna i soporna. Så var det samlarbilder. Det var flaggor som kom med tuggummin och så var det de där sliskigt söta, rentav äckliga, röda och gula sockerkulorna som Coralli tillverkade och kallade för Allsvenska stjärnor. En fotbollsspelare i varje ask. Till slut hällde jag ut karamellerna i en dagvattenbrunn.

När sonen samlade hockeybilder med NHL-spelare var jag där i utkanten och pillade. Längst och allvarligast var ändå radioknarkandet. Det kallades DX-ing och gick i princip ut på att höra all världens radiostationer och sedan få en bekräftelse att man hört dem. Timmar förflöt inklämd i hörlurar och bortanför världen, tusentals kronor lades ut i flygpostporto. Samlingen blev slutligen rätt imponerande.

Internet hette vägen ut ur missbruket. När Joy FM i Ghana och CFCW i Alberta, Kanada, plötsligt kunde höras med full kvalitet i datorn bröts magin. Jag minns emellertid fortfarande med viss nostalgisk upphetsning den gången jag blev så överraskad att jag på allvar trodde att jag fick en infarkt. Det var ”dubbelstuds” för FM-vågorna i atmosfärens e-skikt och jag loggade Kol Israel och stationer i Beirut på radion. FM-vågor studsar vanligen inte alls. Och radiosignaler på de här våglängderna, på de här avstånden, är extremt ovanliga. Försök själv ska du se hur lätt det är.

I dag är det alltså fåglar. Samma, samma, men olika, som ett modernt talesätt lyder. Jag försöker kontrollera missbruket och slätar över det med att det rör sig om en ständig fortbildning.

Hur det blir när det gått så långt att man gömmer fågelboken eller det långa objektivet i tvättkorgen för att inte avslöjas, det vet jag inte. Det finns kanske kliniker?

till Hebriderna då han fick höra talas om en albatross. Jag är alltså inte ensam. Inte heller är mitt missbruk särskilt utvecklat.

Smalt mellan Vadstena och Motala. Lägre hastighet, trafik och fartkameror. Jag rullar in i Motala. Kusinerna bodde här. Jag minns exakt var IC-macken låg vid infarten. När jag googlar IC får jag veta att ”som stationsnamn lär IC innehava förekommit här samt var i landet bak fram mot mars 1969.” Googles översättningar är på god väg att ytterligare utveckla och berika det svenska språket. IC

Vadstena.

betydde Inköpscentralen och var ett kooperativ som startades av Sveriges Trafikägares Riksförbund 1928 för att ge bilägarna rimliga priser på bensin, olja och andra biltillbehör. En konkurrent och uppstickare till alla de amerikanska oljebolagen. Köpte sovjetrisk olja som hånfullt kallades bolsjeviksoppa. IC slogs samman med OK och slutligen tog shejkerna i Kuwait över. Resterna av IC ligger idag någonstans i cisternerna hos OK/Q8. Ideologin, det man trodde på, är däremot vilse i öknen.

Det är många bensinmärken som kommit och gått. Förutom IC minns jag Koppartrans, Murco, Esso, Caltex och några till. Cyklade längs Ängelholmsvägen hemma i Helsingborg och tiggde klistermärken. I dag finns det nostalgitidningar som skriver spaltmetrar om gamla bensinmärken. Människans intressen är märkliga.

Glider genom villakvarter till Bondebacka i väntan på att min nattvärd ska komma hem från jobbet. Stockholm-Motala löd anropet från Radiotjänst en gång i tiden och på Bondebacka finns både radiomuseum och de båda masterna som långvågsantennen hängde i. Platsen andas Sven Jerring och Barnens Brevlåda. Jag läser på en skylt att de gamla ekarna på Bondebacka bebos av kattugglor och slits en stund mellan radiomaster och fågelskog.

Vandringsledaren hette Mikael Falkner. Han gav order om klättring till första avsats och därifrån titta ned och vinka innan han kommer efter. Det kändes högt. Mycket högt. Hjärnan förmedlade bilder som magen reagerade på. Vi var 16 meter över marken. 104 kvar till toppen. Här brukar en av tio avstå resten av färden och Falkner berättar hur tuffe TV-gladiatorn Atlas skulle fotograferas i masten. Han fick darrig, svettig och blek hämtas ned från första plattformen. Vi fortsätter. En bit över trädtopparna försvinner den där känslan i magen. Hjärnan har släppt taget om avståndet till marken och en sorts lugn och frid infinner sig. Endorfinerna spritter och puffar när man når toppen. Utsikten är enorm,

Bondebacka, Motala.

från Karlsborg till Norrköping. Det blåser lite och tornet svajar en aning. På marken igen serveras champagne och diplom.

Motala är ett radiocentrum också i annan betydelse. Här pillade bröderna Axel och Karl Holstensson ihop radioapparater hemma på vinden redan 1923. Det blev Luxorfabriken. Den breder ut sig i stans västliga delar, som en lång hangar. Från mastens topp får man en uppfattning om hur stor fabriken faktiskt var. Det var för en tid en del av det svenska industriella undret. Bertil Torekull har berättat hur Axel Holstensson gick runt i fabriken och serverade de anställda varm nyponsoppa så att de fick i sig tillräckligt med c-vitaminer och inte skulle bli sjuka, och dra ned produktions- takten. Vid slutet var det dock inte de anställdas hälsa det hängde på. Det var produkten som inte överlevde.

I Motala hamn finns ett sevärt motormuseum med en av landets största samlingar av Rolls-Royce. Har man tur arrangeras det mopedrally. Det är mycket som har varit i Motala.

Dag 3: Motala-Nora 172 km (via Askersund-Laxå-Svartå-Degerfors-Karlskoga-Gyttorp).

Från Motala kör jag rakt norrut längs Vättern. Svänger vänster strax före Askersund mot Laxå, och hittar ännu en specialsträcka. Härlig väg genom skog och längs sjöar. Vid kaffepaus i skogsparti går en vacker rödräv över vägen knappt trettio meter bort. Han glor misstänksamt på mig och jag på honom. Då jag hotar med kameran dyker han in i buskaget. En påminnelse om att djurlivet finns längs vägen. Trädkryparen matar ungarna i det urholkade trädet rakt framför mig.

I Laxå svänger jag mot Karlskoga, men först Degerfors. Järnverk och fotboll. Det finns ett fotbollsmuseum, men han som har hand om det är inte där.

För många år sedan emigre-rade ett tjog järnverkare från Degerfors till Ryssland. Bortom Ural. Jag körde Ural ett år. En rysk sidovagnshoj med backväxel. Köpt av en stockholmare i Skivarp på den skånska prärien. Ett förträffligt fordon som kunde växlas om till tvåhjulsdraft för att kravla över myrar och betfält. Kunde fås med fäste för kulspruta. Men den var jobbig på långturer. Du fick sitta och hålla emot. Gasade du på så drog den hårt åt höger och släppte du gasen så drog den åt vänster. Trots att motorcykeln byggde på en effektiv tysk BMW från kriget så bestod den till stora delar av rysk teknik; enkelt, klent och bakvänt.

Nu är ryska barnbarnsbarnen på besök i Värmland. Kanske blir det puss och kram och nya vänorter av alltihop. Det är han som har hand om fotbollsmuseet i Degerfors som vallar ryssarna. Jag rullar in vid Stora Valla. Det här var en gång Gunnar Nordahls hemmaplan, en annan gång Ralf Edströms. I går Ola Toivonens. Erik Hamrén var här och Svennis Eriksson lade upp sin taktik långt innan han fick Armanikostym. Här bytte Tord Grip in fräscha reserver. En samlarbild med "Osten" Pettersson flimrar förbi i minnets korridorer. Och "Skjorta" Bergström och "Hambo" Jakobsson. Fotbollskultur. Jag träffar Hagström. Och Persson. Hagström har inte missat en hemmamatch sedan 1955 och Persson har spelat allsvenskt. Hagström heter Bengt. Han är klubbens materialförvaltare. Han tar mig med till Kafé Skitiga Bullen, sitt alldeles egna krypin under läktaren. Bakom tvättstugan och torkrummet med tvättmedelsdoftande tröjor. Hukar under strumpor som aldrig mer blir riktigt vita. Här har alla fotbollspotentaterna i vårt avlånga land suttit med en lindrigt ren kopp kaffe. Väggarna är tapetserade av bilder på dem. Hagström pekar och berättar. Han har mött dem alla. Spelare, tränare, kommentatorer, till och med domare och så UEFA-generalen Johansson, gräddde på moset, kung i baren.

Dagen efter mitt besök åker Degerfors IF till Ängelholm. Toppmatch i Superettan. Hagström stannar hemma. Persson tippar 1-1. Degerfors förlorar stort.

Hagström på Kafé Skitiga Bullen.

Undrar över hur de reste till Ängelholm. Gunnar Nordahl skriver i sin bok *Guld och gröna planer*:

”Under mina år i Degerfors reste vi oftast tredje klass sittvagn till matcherna i storserien och vi hade matpaket med oss för att minska kostnaderna.”

Jag vet inte om Hagström vet eller bryr sig, men ”Osten” Pettersson tog fyra straffar i samma match en gång då han stod i mål för IFK Kumla.

Några månader senare, en ljum septemberkväll i Aten, får jag höra att Kafé Skitiga Bullen löper risk att rivas. Det regerande vänsterpartiet i Degerfors kommun investerar ett antal miljoner i Stora Valla, lägger konstgräs och bygger ny

läktare. Ajöss krypin.

För att vara på väg mellan Ystad och Haparanda så ä jag tillfälligtvis lite ur spår.

Jag glider vidare mot Karlskoga. Grunnar på var i hel-skotta boken *Letälvsbygdens fåglar* har tagit vägen. Fick för många år sedan ett signerat exemplar av författaren själv, Stefan Björn, en vän jag tappat kontakten med. Letälven hittar jag inte heller. Letar älven. Inte tillräckligt.

Sten & Stanley gör den här dagen en eftermiddagsspelning för pensionärer i Borås. De lämnade Karlskoga tidigt på morgonen, och spelar redan Jag vill vara din Margareta när jag når Karlskoga. Tänkt studiobesök hos Scranta Grammofon blåses av. Riktar istället in mig på Bofors. Gnolar Galenskaparnas refräng *Rotums kanoner, kulor och krut*, ur filmen *LEIF*. Det är med blandade känslor jag kör runt i kanonkvarteren och söker efter Nobelmuseet. Hittar det inte. Tror jag. Hittar ett Bofors Industrimuseum. Det är stängt. Fast öppet. Det är billigare att gå på museum innan säsongen för då har inte entrén hunnit bemannas. Jag går ensam runt och tittar förstrött på lite bomber. I efterhand minns jag inte om de hade exponerat splitterbomber eller landminor. Inte heller granatgeväret Carl Gustaf. Hans far och farfar och några andra bredbenta gubbar i långrock med gradbeteckningar finns däremot på bild. Bildtexten berättar om växande intresse. Inte för vad. Vänder blad.

En liten buss br omsar in på gårdsplanen och jag ropar *Ni-hao* åt en grupp kineser som har tio minuters bensträckare vid Bofors Industrimuseum. Det är ju öppet fast det är stängt. De kanske också tror att det är Nobelmuseet. Eller också så är det ju det. Jag patrullerar bland kanonerna med dem, ler lite konspiratoriskt och fotograferar då de glori i siktet på luftvärnspjäserna. Till slut är vi nästan goda vänner. Innan de åker störtar Alfred Nobel ut från brukskontoret. Hårt sminkad i väst och sliten jackett med fluga över skjortbrösten. Grått helskägg och vattenkammad sidbena. Alla kineser ska ta dynamitgubben i hand och fotograferas. Jag

Du och jag, Alfred.

räcker min kamera åt en av dem och stövlar sist i raden fram i min aparta knuttemundering. Nobel, som i verkligheten heter Peter Sundt och är museiintendent, glor misstänksamt på mig, men fattar professionellt handen och ler översvalande in i kameran, innan han undrar:

Where are you from?

From Ystad, svarar jag, vinkar åt kineserna som klättrar in i bussen och far vidare. På väg från Helsingfors till Bergen i Norge. Oklart i vilken sorts affärer de var ute. Jag rullar långsamt nedför backen för att inte välta i gruset.

Nora blir dagens etappmål. Här har jag aldrig varit förr. Övernattar billigt på Nora tåghem, ett vandrarhem på räls. Några medelålders pojkar i leksaksuniform varmkör en dieselmotor i en av barndomens rälsbussar. En gulorange sak. På ett annat spår står en vagn som rymmer Maria Langmuseet. Inte öppet. Deckarförfattarinnan Dagmar Lange, som hon hette i verkligheten, tog livet av Norabor i rasande takt under några decennier. Mycket folk är heller inte ute.

Jag sover gott, men trångt, i den gamla sovvagnen. Jag såg ett tåg till Berlin på Malmö Central för en tid sedan – med sovvagnar. Annars trodde jag nästan att det här sättet att resa hade utgått. Just med nattåget till Berlin har jag slunkit genom järnridån. Sassnitz och gränskontroll. DDR. Pass och transitvisum. Valutaväxling. Kpistar och stenansikten. Grått och brunkolsrök. Från sovvagnsfönster ser jag medborgar-

konturer, kamrater i kylig morgondimma, på väg mot arbetet i statens fabriker. Anländer trista Ostbahnhof nio år innan muren faller. Alltid ute i god tid.

I Nora slipper jag brunkolsröken, ryckiga växlingar på bangårdar och färjestationer. Ingen uniform sliter upp dörren klockan halv fem och skriker passkontroll med en schäfer i sträckt koppel. Morgonfönstret vetter mot sjön. En kanadagås paddlar planlöst omkring i solblänk. Grannen i kupén bredvid försöker hosta lungorna ur kroppen. Luften är klar och kall.

Nora tåghem.

Dag 4: Nora-Ockelbo 274 km (via Storå-Kopparberg-Grängesberg-Ludvika-Borlänge-Falun-Hofors-Storvik).

Jag följer Tre sjöars väg. Hinner inte räkna sjöarna, men de är fler än tre. En bra väg att köra motorcykel på. Nu genar jag landet, efter min värmländska utflykt, för att komma längre österut. Jag är trots allt på väg mot Sveriges östligaste stad.

Passerar det stora bryggeriet i Grängesberg. Tänker i ett återfall kortvarigt på kapsyler. Minns också den där gången då jag besökte Boliden Mineral. Fäller upp visiret och känner inte alls igen mig. Inser efter en stund att jag var i Garpenberg då, den där gången. Inte Grängesberg. Historien är bra ändå. En man, låt oss kalla honom Sven för det var så han hette, grävde nytt avlopp i trädgården i Edenryd, i nordöstra Skåne. Sven fann en sten som glimmade. Fyra centimeter bred och 68 gram tung. Han lät analysera stenen och den innehöll sensationella 3,5 procent rent guld. Geologerna häpnade. Boliden Mineral kom till Skåne för prospektering. Vaskmaskiner hämtades från Amerika och på laboratoriet – i Garpenberg – kunde jag i mikroskop se små guldkorn, nuggets. Det fanns någonting där. Men hela äventyret kom av sig. Chefen möblerade om i firman och prospekteringsavdelningen fick andra uppgifter. Elaka tungor säger att Sven sålde huset dyrt. Andra visste berätta att han varit i

gruvorna i Sydafrika. Karin och Gunnar på Boliden trodde på Sven. Gott nog. Inmutningen föll ändå i glömska. Guld det blev till sand. För Boliden.

För Spendrups är det tvärtom. Här görs det guld. Norrlands Guld. Trots namnet så är det här, i Grängesberg i norra Svealand, som den tappas. Sitt ursprung har den i Sollefteå, men pojkarna Spendrup har varit duktiga på att köpa upp, avveckla och koncentrera till anläggningen i Grängesberg. Läser man pressmeddelanden ges man uppfattningen att det är Europas modernaste bryggeri. Det kanske det är.

Mitt intresse för kapsyler är större än för öl. Jag far mot Ludvika.

I Ludvika har jag en väninna. Hon fyller 90 i år. Thea är dotter till arbetaragitatorn och författaren Ivan Oljelund och Thea och jag har aldrig träffats, men jag har en hel pärm med brev från henne. Under några år spelade vi scrabble per korrespondens. Hon vann alltid. Det gjorde ingenting för hennes brev var, för att fullfölja den gyllene tråden från tidigare stycken – guldgruvor.

Thea Oljelund utbildade sig till hårfrisörska, men blev Året Runts mesta journalist någonsin. Hon skrev så mycket reportage att tidningen var tvungen att förse en del av dem med pseudonym.

Den här gången stannar jag inte och försöker hälsa på. Hon vill inte ha besök. Tycker inte att hon är representabel. Det tror jag vad jag vill om. Ur alla hennes brev minns jag

speciellt när hon berättade om sin canceroperation. Hon vaknade upp ur narkosen och läkaren visade henne tumören hon hade haft. Hon ville ha den med sig hem i en burk. Den var så vacker, skriver hon. Minns inte om hon fick det.

Hennes brev är en räckta fantastiska berättelser. Som hur hon och Vilhelm Moberg – jo, de var vänner – hjälptes åt att flytta en intill medvetslöshet berusad Albert Viksten till planet med destination Alaska på flygplatsen i New York. Och hur han långt senare berättade att han drömt att Thea och Moberg dykt upp på flygplatsen i New York. Han fick aldrig veta sanningen, skriver Thea.

Viksten skrev flera böcker om äventyren i Yukon. Han måtte ha nyktrat till.

Tankar. Först på Thea och sedan på Statoil.

Inser att det förr eller senare blir mer än skurar och att de grå sopsäckarna som jag paketerat väskorna i är på väg att slitas upp, både här och där. Stannar på Biltema i Borlänge och hittar en förtjusande liten sparkdräkt, utan slits, till min packväska. Det är en grön presenning för gräsklippare utan garage. Ser ut som en pyramid och är så stor att jag skulle kunna klippa hål för ögonen och trä den över både mig och väskorna. Avstår det. Köper färgglada bagagestroppar.

I Falun når jag fram till någonting som är ”omistligt för hela mänskligheten”. En ”ojämförligt mest enastående kultur- och naturmiljö”. Jag är i Falu gruva. Detta hål i jorden är ett av Unescos många världsarv i Sverige. Jag står

och spanar ut över det nedlagda dagbrottet och söker det omistliga. Jag har sett Kennecott Copper Mine i Bingham Canyon i Utah där Joe Hill retade gruvmagnaterna med sina strejkvisor. Det var rysligt mycket större. Utanför gruvan satt en skylt som berättade hur många dagar verksamheten kunnat pågå utan att företaget förlorat tid på någon arbetsskada. Då fick säkert ändå ingen nyponsoppa i Utah.

”The copper bosses killed you Joe, I couldn’t die says he...”

Gruvligt mode.

Tillbaka till gruvan i Falun. Tillbaka till Carl von Linné. Han beskriver verksamheten så här på 1730-talet:

”Helvetets hela uppenbarelse finns här för ens ögon. Ingen präst skulle faseligare det kunna beskriva. Homeros skulle inte kunna skildra det gruveligare...”

Linné i all ära men den rysligaste gruvskildring jag läst skrev Egon Erwin Kisch i ett reportage från en spansk kvicksilvergruva.

Av det ”faseliga” i Falun syns heller ingenting idag. Jag ser istället en ung kvinna som balanserar på dagbrottets rand. Hon är klädd i kraftiga linnetyger i dova färger. Lite allmogekänsla, nästan medeltida. Jag pratar med museichefen som går och plockar skräp (!) strax innanför staketet. Det är modefotografering. Klädskaparen Gudrun Sjödén plåtar höstens kollektion i Falu koppargruva.

Omärkligt över gränsen till Norrland. Gästrikland. Här har Bergslagen förvandlats till det mer turistanpassade Järnriket. Gruvor, smedjor och masugnar. Kratte masugn. En stilla naturskön ruinmiljö som berättade om generationers slit för att framställa järn. Wallenbergarna avslutade den produktiva epoken redan i slutet av 1800-talet. Skogsbrukskolan flyttade sedan ut och idag lockas folk till Kratte masugn med White Sand Beach, en konstgjord charterstrand, en lyxbubbla för sol- och värmetörstande cocktairturister. Jag förvånar mig.

Hofors. För trettio år sedan jobbade jag på Gefle Dag-

blads lokalredaktion. Jag minns en deprimerad kommun som behärskades av stålverket. Då hette det SKF Steel. Konjunkturerna var nedåt. Uppsägningar och sjukskrivningar. Hängande läppar. Flata politiker och gnälliga tjänstemän. Få ljuspunkter. Som de fladdrande balleriner från Bolsjojteatern i Moskva som kom på studiebesök i stålverket. Flirtiga leenden och ögonkast i hettan runt glödheta kokiller med skvalpande fräsande vitglödgat stål. Truckar. Slammer och gnissel.

Det blir dagens på en pizzeria. En pratsam nysvensk presterar en alldeles utmärkt panerad spättafilé med pommes frites och remouladsås. Jag är ende gästen. Stället är ljust och rent. Krögaren har tidigare bott i Kalix.

Kommer ihåg gamla kämpar som mindes med näsorna i klippboken. 1940-tal. Hofors AIF skulle spela bandy på Gösken. Det hade snöat rikligt. Kvällen före matchdag skottade och sopade laget med gemensamma krafter upp en plan på isen. När de kom ned på söndagen hade pimpelfiskarklubben varit där.

Kör över Hoån, som rinner ut i Gösken, uppför Tröttbacken och österut.

I Kungsgården, strax före Sandviken, svänger jag efter visst besvär vänster, korsvägar och avtagsvägar har förändrats på trettio år. Jag genar via Järbo och Medskogssjön, till Ockelbo. En väg jag kört många gånger. Vi bodde i Ockelbo. Passerar stället där jag kanske, eventuellt, en gång såg ett

lodjur passera över vägen. Då körde jag en allt rostigare Ford Capri, ett missfoster till bilmodell, på väg till och från jobbet. Nu njuter jag av vägens kurvor. Försöker i tanken formulera något poetiskt om frihet och motorcyklar. Misslyckas.

Det är torsdag då jag kommer till Ockelbo. Jag ser polis-piketer. Mysrösten från lokalradion sänder direkt från torget utanför Centrumhuset. Ingen tar notis om honom. Jag tar in på härbärgets som ligger mitt i byn, en grå träkåk på en liten kulle. Före detta socialkontor. Nu vandrarhem i holländaren Andrés regi. En man som ger fryntligheten ett ansikte. Jag får det största rummet på andra våningen med utsikt över torget. Det där med före detta socialkontor i Ockelbo är en inte helt oviktig detalj att lägga märke till.

Går en runda förbi Bysjön. Minns inledningen på Pojkarnas Julbok 1942. I *Pärlfiskaren* berättar Victor Berge om sin första kärlek. Han är tio år, moderslös, och förälskar sig i en segelbåt i Bysjön i Ockelbo. När han blir elva tar hans far livet av sig och världen rasar för ett ögonblick samman.

Omedelbart efter konfirmationen smiter han från slaktaren han bor och jobbar hos. Han ska till sjöss. Victor Berge kräks över Bottenviken, men blir en av de stora svenska äventyrarna. Han fiskar pärlor, dyker och konstruerar med framgång en dykarhjälm. I *Faran är mitt liv* berättar han om hur han hamnar i ett japanskt fångläger i det ockuperade Indonesien under kriget. Släppt ur fånglägret väger han 47

kilo. Men han lever. Det är också långt från utackorderingen hos den skitige slaktaren i Ockelbo till den kinesiske sockerkungens marmoralats i Surabaja, där han bodde en tid med fru och barn. Victor Berge var mycket god vän med den amerikanske radiojournalisten Lowell Thomas som i sin tur var mycket god vän med Lawrence av Arabien. Avdelningen för värdelöst vetande.

Drar mig mot kyrkogården. Här vilar Berge. En rödstjärt vippar runt gravstenarna, men leder mig fel. Slutligen hittar jag en enkel minnessten. Pärlfiskaren Victor Berge dog 1974 i Stockholm men kom, på egen önskan, hem till slut.

Förre socialchefen i Ockelbo heter Olle Westling. Kanske är det hans gamla arbetsrum jag somnar i. Sonen heter Daniel och drev inte utan framgång ett gym i Stockholm. Nu lever han på skattemedel.

Pärlfiskarens grav i Ockelbo.

Dag 5: Ockelbo – Ånge 263 km (via Lingbo-Bollnäs-Ljusdal-Tallåsen-Hennan).

Ockelbo har statsbesök. Prins Daniel och kronprinsessan Victoria kom med tåget någon timme före mig i går. Byn är tapetserad av Arbetarbladets löpsedlar:

VÄLKOMMEN HEM DANIEL!

Lokalradion sänder fortfarande direkt från torget. Polis-piketen cirkulerar.

Det surrar av tyska och engelska vid vandrарhemmets enkla frukost. Holländaren André är nöjd och fyller på bakeoff-frallorna. Redo att när som helst ge sig in i någon diskussion. Roland Rödermund, en ung reporter från den tyska tidningen Gala i Hamburg berättar förtjust att det kungliga paret ska besöka pannkaksfabriken på förmiddagen. Han kommer till Ockelbo direkt från en intervju med Kate Moss. Han har redan varit i älgparken.

Kanske var det Kate Bush han hade intervjuat.

Jag åker med honom i hans svarta BMW och när det visar sig att han glömt batteriet till kameran förvandlar jag mig omedelbart till tysk kändisfotograf. Som sådan är mitt främsta uppdrag att få till en bild där både prins Daniel, kronprinsessan Victoria och unge Rödermund syns. Tillsammans. Någorlunda skarpt. Tjänstemännen på länsstyrelsen i Gävle som ägnat månader åt att utfärda tillfälliga journalisttillstånd för besöket bara nickar och ler mot mig,

trots att jag saknar det tjusiga inplastade ID-kort alla andra bär om halsen. Jag ler tillbaka och min tyska inskränker sig till att beställa *zwei bier, bitte*. Det passar inte här. Här är det heller ingen som frågar: *where are you from?* Det är sol, glada barn och en brett leende Victoria. Daniel är lite stel och håller sig mer i bakgrunden tills han träffar någon han minns från förr.

Jag skulle kunna lätta upp stämningen, sträcka fram handen och kamratligt, kanske lite farbroderligt, undra om han mindes när vi såg Ockelbo BBK mot Alvik i basket tillsammans för trettio år sedan. Kommer han ihåg den där kobente amerikanen – hette han inte Nick Yankovic? Eller

Kungligheter. Fina människor.

att vi hade matlag och en gång fick en rysligt stark kycklinggryta med etiopiska kryddor av grannen Kidane. Troligen inte.

Jag förbannar att jag ändå inte tog med det exemplar av Whisky Blues som jag släpat med mig hela vägen. Det hade varit läge för lite kunglig glans över boken, sträcka över den och yttra något käckt och lagom rojalistiskt.

Efter uppståndelsen vid pannkaksfabriken ägnar jag en timme åt att mejla bilder från Ockelbo till Hamburg. Läsmeltåget av fotografer och journalister sugs vidare efter kungligheterna till en fönsterfabrik i Lingbo. Hej och hå. Själv växlar jag upp på Tidernas väg och far stillsamt norrut genom Hälsingeskogarna.

Jag tar till mig försommarsolen. Den slingrande vägen för mig genom landskapet. Mår bra. Tyskens älgpark strax norr om Ockelbo gör mig medveten om att det är viltrika vägar jag färdas på. Inte bara älg. Även varg blir allt vanligare. Nu kommer jag in i territorier där det finns björn.

Norr om Ockelbo är bortaplan. Okänt.

I Ljusdal ringer jag vännen Kjell som ska finnas i krokarna. Sen kör jag bron över Ljusnan. Kjell är i sin barndoms Tallåsen. En mil till. Tankar i Ljusdal. 13,93 för en liter. Också en fördel med att inte köra under semesterperioden. Juli är bensinen som dyrast.

Kjell heter också Erling och Genberg. Han är ett populärlitterärt fenomen med över 220 titlar bakom sig. Kanske

ännu fler. Bland dem en mycket underhållande bok om sitt liv, Ur min skottvinkel.

Innan Kjell E Genberg blev Sveriges mesta författare var han popmanager. Det var 60-tal. Beatles och Stones. I Sverige hette de Hep Stars, Tages och Shanes. Kjell skrev låtar och blev manager för Panthers från Ljusdal. Fancluben fick tusen medlemmar och blev större än Rolling Stones.

Panthers och Genberg kom inte överens och när Shanes spelat en kväll i Tallåsens Folkets Park lämnade han managerjobbet och liftade därifrån med norrbottningarna, och flickornas Lennart Grahn i spetsen.

Just därför är det lite extra kul att Kjell är hedersgäst när The Panthers och Shanes spelar upp till en revivalkväll i just.

Delar av Shanes och Panthers 2011.

Tallåsens Folkets Hus. De verkar komma överens nu.

Banden repar och minglar i trädgården hos en av popgubbarna. Det serveras Fjäll-Pommac, men jag som ska vidare dricker kaffe. Shanes spelar lite då och då fortfarande – mest listettan *Cris craft number nine* – medan Panthers är mer ostämnda. Jag byter bok med basisten Svante Elfgren, som skrivit en bygderoman. *Martti och Julia* byts mot det exemplar av *Whisky Blues* som prins Daniel aldrig fick. Det står på tornedalsfinska i Svantes bok. Efter tiden som musiker i Shanes, ett av landets populäraste popband, jobbade Svante, en skönlockig popidol, som vägarbetare och mental-skötare. Han har också haft en kiosk. Så skrev han en bok.

Vinkar lycka till och dränker gitarrerna i motorljud då jag far vidare mot Ånge. Sviker Sveg som var tänkt mål. Tänker på Genberg, Grahn och grabbarna som grillar, umgås och låter minnena flöda med hjälp av några flaskor Fjäll-Pommac. Gubbar som fick tjejerna att svimma för fyrtiofem år sedan. Då när Bild-Journalens elefantbilder klistrades upp på flickrumsväggar.

Rak, trist väg. Norrländskt ödsligt. Det är fredag. Skog och melankoli. Norrut.

Dag 6: Ånge-Kramfors 222 km (via Stöde-Sundsvall-Timrå-Härnösand-Utansjö-Ramvik-Lunde).

Ånge. Det känns som om jag är riktigt långt norrut. Ändå kallar hotellet sig för Mittlandia. Sverige är ett avigt land. Motorcykeln i parkeringshus under hotellet. Skitigt golv. Damm och grus och mög. Jag vill inte sätta ned väskorna. Kvällsbuffé i restaurangen. Under ett lock med brännhett handtag hittar jag tacoskryddad köttfärs. Svenska smörgåsbordet utvecklas. Allt är gott, rejält och till ett vettigt pris. Vinet kostar olika beroende på vem som serverar. Ur samma bag-in-box. Ett tvärsnitt av glesbygdsbefolkningen surrar kring grytorna. Unga par och barnfamiljer. Shorts, linnen och tatueringar. Varför klär kvinnorna upp sig och ser fina ut när de går ut i sällskap med män i slafsiga t-shirts och kortbyxor? Ett av världshistoriens mysterier. Några resande hotellgäster i lågmälda samtal.

Ånge är till ytan landets 27:e största kommun, men det bor bara 3,25 personer på varje kvadratkilometer. Vi pratar glesbygd. Får reda på att Lars Lagerbäck är uppvuxen i kommunen. Tänker Ånge-st.

I ett äppelträd i en villaträdgård sitter ett dussin rödbröstade domherrar och piper. Jag stannar och pillar fram kameran ur den ena sadelväskan. Ett långt objektív drar till sig grannarnas blickar. Vad gör karlen?

Lämnar utan saknad Ånge. Sydost på E14. Känner mig hemma. E65 – vägen som ersatt gamla ”landsvägen” och knyter ihop Ystad med Malmö hette tidigare E14. Det gjorde den nyårsafton 1978 då bröderna Pålsson tog sig till Ystad, den ene bakom ratten och den andre gående framför bilen för att bokstavligen känna att de inte körde på någon. En sådan snöstorm tror jag inte att de upplevt på E14 mellan Ånge och Sundsvall. Å andra sidan finns här varningsskyltar för korsande skoterspår. Det har vi inte på prärien.

Bensin i Sundsvall. Konstaterar att förbrukningen ligger ganska jämnt på 0,45 liter per mil. Väl mycket för en 800-kubikare som väger 245 kilo. Är det jag som är för tung? Det finns bilar som drar mindre. När ska motorcykeltillverkarna förstå att måttfullare bensinförbrukning är bra för både miljö och plånbok? Kör dessutom på 98 oktan för att få jämnare gång och slippa knackningar i ventilerna då jag accelererar vid omkörningarna.

Vid Väderstad i Östergötland passerade jag över E4:an. I Sundsvall återser jag den. Blinkar in mig i filen för norr-gående trafik och ägnar inte staden någon större uppmärksamhet. Jag är på väg mot Ådalen och Höga Kusten.

Ett litet naturreservat vid Indalsälvens delta. En kilometer grusväg. Fruktpausar. Noterar spår efter aktiva bävvar, men ingen visar sig. Inte ens mindre strandpiparen syns mer än på en informationsskylt. Inga drillsnäppor heller.

Härnösand. Folkliv och fika i solen. Hinner in på bolaget för ett ekologiskt argentinskt innan klockan slår ett. Vi håller helg i landet Sverige.

När Höga Kustenbron siktas svänger jag vänster och lämnar E4:an. Ådalen nästa. I Ramvik saktar jag in. Kanske kan jag se den gamle statsministern Fälldin påta i sin långbänk... När jag stannar och frågar har jag redan kört förbi. Han bor i Ås. Dessutom är han lite skröplig, så besöket får anstå. Istället kör jag in i Lunde för andra politiskhistoriska vingslag. Det är på dagen 80 år och en vecka sedan en fredlig demonstration utlöste panik hos militären. Thorbjörn

Höga Kustenbron.

Fälldin hade fyllt fem. En vecka tidigare mindes man ordentligt. Bosse Widerbergs film fyllde Folkets Hus i flera föreställningar. Fem personer sköts till döds, den där gången 1931. Jag tänker att det som politiken kunde orsaka för åttio år sedan krävs det ett fotbollsderby för att åstadkomma idag. Går en stund på vägen ned mot hyreskasernen vid varvet som var demonstranternas mål. Där bodde strejkbrytarna. Kollar in monumentet, hästen som stegrar sig, och Folkets Hus. Om dessa väggar kunde tala. I grannhuset vajar en thailändsk flagga, men jag förstår inte om det bjuds vårrullar eller massage. Det syns ingen men någon vattnar med en slang på baksidan.

Thomas Nydahl skriver i sin bok *Långsamhetens nej*:

”Jag vet ingenting om ideologiernas definition av rätt och fel. Men jag vet när det gör ont i magen och varför.”

Rullar runt i Kramfors. Ser inte Robert Lind. Inte mycket annat heller. Trist liten håla. Ändå en kommun som lyckats med turismen. Ådalen smakar lite Norrlands Österlen. Höga Kusten står för sig själv. Dessutom högre och högre enligt alla rapporter. Nynnar slagdängan om han som var befälhavare på Ångermanälven, Ångermanälven. Följer floden.

Strax utanför Kramfors, i Frånö, prutar jag ned ett hotellrum inklusive frukost från 795 till 500 jämnt. Det tar tio sekunder. Jag är sämst i världen på att pruta, men inser att jag blir ende gästen i den herrgårdsliknande byggnaden. Hotellet

drivs av en polsk familj. Bara dottern pratar svenska. Rummet är puttinuttigt. Löpare, broderier och vita spetsar. Som om herrgårdsmamsellen själv bor där. Det argentinska vinet smakar bra. Jag är noga med att inte spilla. Björktrastarna tjattrar utanför fönstret.

Dag 7: Kramfors-Nordingrå 153 km (via Bollstabruk-Nyland-Sandslån-Lugnvik-Gallsätter).

En kort dagsetapp i Ådalen, längs Ångermanälvens båda sidor. Jag trivs bäst i öppna landskap. Ängar och betande kor. Öppet mot älven. Skogspartier. Dungar. Hagar. Grönt, blått, gult och rött. Visst är Sverige vackert när solen lyser och hjulen rullar på i lagom takt.

I Bollstabruk konstaterar jag att tatueringen Devils Ink har slagit igen. Tatuering och thaimat är för småorterna vad kondis och bensinmack var en gång i tiden.

Sandslån är ett litet vackert samhälle på älvbrinken med flottar- och – häxmuseum. Dock är det stängt. Inte ens olåst. Jag kör vidare och svänger av när jag ser skylten: Box Kraftverk. Intresset för gamla kraftverk är försumbart, men jag vet att här bakom det röda teglet döljer sig någonting helt annat. Landets nordligaste whiskydestilleri! Söndag och tomt. Tomma tunnor på parad. Rostfria rörledningar hit och dit. Ångermanälven kluckar och jag förnimmer en svag spritdoft. Tror jag. Djupa andetag. Sniffar efter änglarnas andel – ”*angels share*”. Kort paus. Drillsnäppan där! Springer på en stock som en flottare från flydda tider. Vippar på rumpan.

denna källa. Peter arrangerade en gång whiskyprovning i Göteborg dit jag var bjuden. Sex glas i en halvcirkel. Framför dem ett glas med, om man hade glasögonen på, en knapp centiliter alldeles klar vätska. Innan välkomsthälsningen hade ett par av gästerna redan hunnit fylla på det där extra-glaset med vatten. Först till Peters förtvivlan. Därpå deras egen. Glaset innehöll nämligen en liten mängd av det som var Box *peated new make*. En unik dryck vars styrka gjorde att den förångades innan den landade på tungan. Nämnar inte priset.

Färdshus för vägfarare.

Förvånar mig denna söndag över att det känns övergivet vid destilleriet. Här är en av landets få legala spritfabriker och det finns varken taggtråd eller beväpnade uniformerade vakter. Dock kameraövervakning. Jag luftar fåfängt den hjämlplatta frisyren och ler fånigt åt alla håll innan jag åker vidare. Hoppas på bra bilder. Att jag lyckades sträcka på dubbelhakan.

Smörgåsar och riktigt gott kaffe invid ett färdshus, det kallas så, i Gallsätter. Jag trodde att kaffet i Norrland var bedrövligt. Kokkaffe med salt. Genar åter över E4:an mot Nordingrå socken och inser att jag faktiskt lyckades undvika, alternativt missade, Höga Kustenbron. Lika bra det, för det blåser 14-15 meter per sekund.

Lär mig att Nordingrå inte är en by. Det är en socken och en kyrka. Byn heter Vallen. Det är ännu Kramfors kommun. Och världsarv.

Jag förundras över turistspektaklet Mannaminne. Stannar inte. Kör bara sakta förbi. Spårvagn på gårdsplanen. Jag kör till Bönhamn och sedan till Barsta. Återser Östersjön. Min nattvärd heter Ann och henne såg jag senast på studentfesten. Det blir sightseeing. Tillsammans tassar vi försiktigt in i dunklet och tystnaden på Villmyran. Solen silas mellan trädstammar och faller rakt på den lika vackra som sällsynta orkidén som heter Norna. På latin det rivigare Calypso Bulbosa. Linné skrev om nornan redan 1755, men han fick aldrig se den annat än i torkat och pressat skick. Ett exem-

plar som vännen och baronen Sten Carl Bielke skickade från Ryssland. Bielke bytte till sig frön för Linnés räk-ning i Sankt Petersburg hos en av Linnés konkurrenter, herr Siegesbeck. Allt gick bra tills en påse Siegesbeckia-frön hamnade framför dennes ögon, med Linnés påskrift: *cuculus ingratus*, vilket betyder den otacksamme göken. Då sprack samarbetet och Bielke reste hem. Linné vägrade ta tillbaka vad som uppfattades som en oförsämdhet, men hann innan avbrottet i relationerna få en pressad rysk norna med posten.

Siegesbeckia Orientalis sägs vara en ringblommeliknande historia som växer på Madagaskar och är en bestseller i örtläkekvärlden.

Baron Bielke var mössa – inte hatt – i politiken. Han fick en son som deltog i konspirationen som ledde till mordet på Gustav III.

Ann är professionell berättare. Hon lever granne med en sagoskog.

Nornan såg vi. Inte storlommen.

Dag 8: Nordingrå – Umeå 194 km (via Ullånger-Docksta-Örnsköldsvik-Nordmaling-Hörnefors).

De första dropparna kommer redan då jag rullar ut ur garaget jag haft hojen i under natten. Den har stått granne med en folkvagn. Det är måndag morgon och jag firar en vecka i sadeln. Under veckan har regnet kommit i spridda, ofarliga, skurar. Det har blåst, stundtals hårt. Ändå ofta sol. Det ser ut som dagsregn nu.

Det blir E4:an. Transportsträcka.

I Örnsköldsvik gör jag ett tafatt försök att vänta in bättre väder och torka upp. På ett kafé, med religiös anstrykning, sitter jag med fyllig baguette och kaffe. Regnet slår mot rutan och när jag lyfter rumpan från stolen klibbar den fast. Jag läser Allehanda. Jeansen under min gamla slitna scotch-litekostym är dyngsura. Den tygstoppade soffan jag haft överdragskläderna på under fikastunden är lika dyblöt. Jag behöver inte låtsas som om det regnar. Det gör det. Inte slutar det heller. När jag väl dragit på mig de genomblöta kläderna igen och går ut till hojen ler folk under sina paraplyer. Jag ler tillbaka. Byxorna klibbar inunder. Det är ingen mesresa.

Än en gång korsas min väg av en av svensk fotbolls stora grabbar, men av väderskäl negligeras skylten som berättar att Gunnar Nordahl står staty vid torget i Hörnefors, och försöker locka en och annan att svänga av. Staty är

Nordahl i Norrköping också. Författaren Johan Tell som blivit utskälld för sin bok om Sveriges tristaste sevärdheter åkte däremot in till Hörnefors och levererar i boken en bild på den tunge centern med armarna över bröstet framför kommunkontoret. Nordahl är gjuten i brons och har därför en hudfärg som förvirrat många betraktare. Tell undrar: är det kanske ändå inte brassen Jairzinho i svensk landslagsdress?

Det syns tydligt på bilden i boken att det regnade kraftigt också den gången Johan Tell var i Hörnefors. Skänker viss skadeglädje.

Johan och jag är inte släkt.

Gunnar Nordahl däremot växte upp i en stor familj. I ett enda rum och ett kök bodde han i brukssamhället Hörnefors, som ligger en sväng av E4, med tre systrar och fyra bröder, pappa Emil och mamma Nikolina. Som trettonåring blev Gunnar biträdande ölkusk och då hade han redan jobbat som latrintömmare. Sedan blev det bruket, Mo och Domsjö, där han fick jobb i hamnen. Och ännu några år senare blev han No i GeNoLi.

Nordahls autograf fick jag då Guldlaget från 1948 spelade mot TV-laget på Olympia i Helsingborg i en uppvisningsmatch 1968. Också Gren skrev sin namnteckning i mitt block. Jag har kvar båda, men de har blekts liksom minnet av finter och skott har gjort.

I en paus vid vägen värmer jag fel handskar (de i plast)

på avgasröret. Upptäcker misstaget då det ryker friskt om dem och lillfingrarna förvandlas till någon sorts värdelösa blindtarmar.

Polisen haffar mig i ett strilande blött Umeå. Jag har gett upp och rullar in på en gata med förbudsskyltar. Polisbilen står snart jämsides med mig. Dubbelparkerad på fel sida. Dock har jag i ögonvrån uppfattat undantaget som står inunder skylten: Gäller ej gäster till Hotellet. Konstaplarna gör inte honnör, men pekar var jag kan parkera. Poliser idag gör inte honnör. Poliser idag går i allmänhet inte heller ur sin bil. Framförallt inte om det regnar. Kan inte ens kallas konstaplar längre. Konstaplar var sådana som Kling och Klang och Tore Hedin. När sjön växer i lobbyn får jag reda på att det är någon sorts konferens på gång i Ume (inte Ume-å!) och därför rätt kört vad gäller hotellrum.

En stund senare checkar jag ändå in. Centralt, varmt och gratis kaffe och våfflor. Ett vanligt kedjehotell, men det ovanligaste hotellrum jag någonsin bott i. Damen i receptionen ångrar sitt negativa besked när hon ser min genomblöta uppenbarelse och frågar en kollega om "relaxen" är uthyrd. Det är den inte och jag får nyckeln till ett mycket speciellt hotellrum. När andra gäster har ett litet smartcard till rumsdörren får jag en vanlig nyckel med en liten vit anonym plastbricka.

damernas. Där innanför är det gemensam badavdelning. Dusch och bastu och till höger ett litet rum för avkoppling. Vid sidan av bastun till vänster är dörren till mitt rum för natten. Ett sju-åtta kvadratmeter stort rum. Vitkaklat från golv till tak. En gång kanske massagerum eller något liknande. Fantasin får fritt utlopp.

Umeå köper jag en fågelbok. Överraskar mig själv med att pruta igen. Får 25 kronors rabatt. Slår upp prutgås.

Både på marken och i flykten är prutgåsen lätt igenkännbar på sin svarta dräkt i kontrast mot den vita bakre delen av magen och undergumpen.”

Relaxen - där bor jag

Funderar en stund på det här med undergump.

Kvällens buffé är gratis. Jag äter och torkar kläder i bastun utanför mitt rum. Det är bekvämt. Dagsregnet bleknar bort.

På kvällen hör jag en kvartett kvittrande konferensdamer från Ängelholm som tar relaxen i besittning. De duschar och bastar både länge och väl. Pratar inte särskilt dämpat damprat. Om de bara visste att jag låg där bakom den anonyma dörren. Relaxen stänger klockan 23. Damerna kvittrar vidare. Läser fågelbok och andas ut. Somnar.

Dag 9: Umeå – Piteå 323 km (via Holmsund-Täfteå-Burträsk-Skellefteå).

Vädret är fortfarande ostadigt då jag lämnar Umeå. På väg mot Holmsund för ett besök på Kamratvallen kommer de första dropparna. IFK Holmsund spelade allsvensk fotboll 1967. Det är så länge sedan att föreningen både hunnit gå bankrutt och läggas ned två gånger. Den har slagits samman, försvunnit och bytt namn. Fram och tillbaka. Just nu spelar man i division V södra Västerbotten. Motståndarlag heter sådant som Tegs United och IFK Flurkmark. Jag har kvar samlarbilderna från den allsvenska sejouren. Då mötte de AIK, Helsingborg och IFK Göteborg. Säsongen resulterade i tre segrar, två mot bottenkollegan Hammarby och en mot IFK Norrköping. Sju poäng. Kenneth Sjöblom gjorde nio mål i allsvenskan. Ronne Bäckman sju. Kent Nygren och Håkan Wiberg spelade alla matcherna, liksom Gösta Nordahl. Jag ser ingen staty.

Avslutningsmatchen mot Gais samlade 167 personer. Det var öde till och med på träläktaren på Kamratvallen, ett inkast från hamnkranarna.

Elake Vinnie Jones från Wimbledon spelade en säsong i IFK Holmsund. Det var 1986 och han värvades med lägenhet och ICA-kort som enda ersättning. En precis lika osannolik, men sann, historia som den att Liverpools och engelska landslagets Peter Crouch en gång hade svårt ta en ordi-

narie plats i IFK Hässleholms a-lag.

En vaktmästare kör åkgräsklipparen fram och tillbaka över planen. Linjerna är inte kritade. Ännu spelar IFK hemmamatcherna nere på skolan, men snart ska den gamla arenans gräs vara redo för nya snedsparkar. När jag frågar efter vägen till fotbollsplan uppe i byn får jag osäkra svar. Man är inte riktigt säker. Den allsvenska sejouren är mycket avlägsen.

Det är ungefär en och en halv mil, Blå vägen, mellan Umeå och Holmsund vid kusten, och jag kör sträckan i regnet några gånger innan jag hittar avtagsvägen som ska ta mig till Täfteå. Gps? Aldrig! Jag memorerar kartan på morgonen och hittar jag är det ju bra. Annars är dörren öppen för andra äventyr.

Jag åker till Täfteå för att se logen. Träffa Signar och hans Maj-Lis. Kanske Ragnhild, Mats-Ove eller någon av de andra dokusåpakändisarna från TV-programmet om dansbanan i Täfteå. Det regnar ihållande då jag handlar en ursäktsbanan (30 kr/kg!) i affären i Täfteå och samtidigt, helt apropå, slänger ur mig: – ursäkta, var ligger logen?

Signar är i affären, meddelar Maj-Lis. Han kommer strax. Hjälper honom snart att bära läskburksflak och sedan jag dragit fram mitt äss ur bakfickan, namnet på en gemensam bekant i dansbandssvängen, en skönsjungande blondin med glimten i ögat och ett härligt leende, är vi du och bror. Vi hjälps åt att laga dammsugaren. Det är stopp

Maj-Lis och Signar på logen.

i röret. Damm och skit sitter som betong. Maj-Lis bjuder på renklämma och kaffe och norrländsk gästfrihet plockar nya poäng. Logen i Täfteå har blivit en attraktion och folk ringer från hela landet. Det blir trångt på parkeringen i sommar. Ragnhild kommer att få dansa och autografblocket blir fullt hos Mats-Ove.

Jag erbjuder mig att ta med en affisch för nästa danskväll och hänga upp den i Burträsk, men Signar tvekar. Det är lite för långt. Inte lönt. Cavalkad ska spela. Det kommer publik ändå.

Efter Täfteå pekar framhjulet mot Burträsk. Torgny Lindgrenland. Västerbottens inre. Pölsa och hummelhonung. Den äldre mannen jag möter på cykel på landsvägen, det kan vara predikanten Olof Helmersson, på väg för att omvända de omvända, återkalla frälsningen från 50-talets väckelse och avkristna Västerbotten. Regnet ger upp, jag ler och lik-som konsumerar ensamheten, berättelserna och den relativa kylan, tio-elva grader, på den raka och glest trafikerade vägen. Njuter melankoli. Mil läggs till mil. Kör förbi Varmvattnet och Lappvattnet. Kommer ihåg veckotidningarnas skrivelser om spökerierna på prästgården i Borgvattnet, men det är inte här. Spökar kanske ändå. Ser en övergiven snödriva i skogens skugga. Börjar känna mig som norrlänning.

I Wien i Österrike finns det ett sällskap för bromsandet av tiden. I Västerbotten tycks behovet av sällskapets ansträngningar vara försumbart.

Burträsk är Ostriket. Museet tar entré och får anstå. Butiken kan inte konkurrera med Boxholm. Funderar ändå en stund på en jämtländsk getost. Köper te. Strax därpå, in i Guldriket. Hockeytokiga Skellefteå fick silver i elitserien, guld har de hemma. Ut på E4:an igen. Mot Pite (inte Piteå!).

Incheckning på golfbanan. Alldeles nytt och fräscht motell. Jag undrar om det faktiskt är så att lakanen är helt oanvända. Får nämligen packa upp dem ur en liten bag och bädda själv.

På kvällen åker jag in till Piteås spatiösa sportbar för att se det allsvenska derbyt mellan Malmö FF och Helsingborgs IF. Vi är tre-fyra personer med varierande sympatier. Beställer en rejäl hamburgertallrik för att kunna sitta ett tag. Matchen ska ta två gånger 45 minuter. Snabb ledning för HIF och sedan pangar en smällare vid det ena målet och in rusar en galen supporter på plan, puttar omkull HIF-målvakten Pär Hansson. Matchen är över efter tjugo minuter. Hamburgaren känns för stor. Kvällen för kort. Matchen ännu kortare. Men det är sol i Piteå.

Dag 10: Piteå-Gammelstad 248 km (via Älvsbyn-Vidsel-Storforsen-Boden-Luleå).

Ett tips på vad jag ska se i Norrbotten är Storforsen. Så när jag taxar ut från golfbanans motell i Piteå kör jag mot Älvsbyn, in i landet, istället för kortaste vägen mot Luleå. Passerar Vidsel och ser skyltarna om Jokkmokk. Tänker, kanske, kanske...

Storforsen imponerar. Ett fall på 82 meter på en sträcka av fem kilometer. Det dånar på ett sätt som fartvinden aldrig kan matcha oavsett hur mycket visiret än läcker. 150 000 besökare per år och jag konstaterar än en gång att slutet av maj är en förträfflig tid att resa – om du vill slippa trängsel

Storforsen.

på vägar och turiststråk. Och ändå inte bryr dig om att alla museer är stängda. Ser svartvit fågel. Kanske strömstare. Jag missade den i Emsån. Det hade annars varit roligt. Turistbyrån i Vetlanda skröt om den.

Vid Storforsen har schlagershowen med det fantasi-eggande namnet Diggiloo spelats upp flera gånger. Jag ryser. Magiskt säger Lasse Holm. Jag ryser igen.

Dig-a-loo (engelska: gräv en latrin).

Inget Jokkmokk. Jokke hette Bengt Johansson, bytte till Djupåsen, och hade C i musik i skolan. Han var med i några Åsa-Nissefilmer på 1960-talet och turnerade från Minnesota till Tijuana i Mexiko under sin storhetstid. Tjosan, tjosan.

Från Jokkmokk utvandrade min svågers mormor med far och mor och syskon och syskonbarn. De blev Brasilien-svenskar. For ut underorstrejken. Höll på att gå under i Sydamerika. Floden tog, skrev Gerda Pehrson, när hon berättar om hur Uruguayfloden svämmade över och svepte med sig barn, boskap och bostadshus. Förutseende föräldrar band fast ungarna i träden. För något år sedan färjade jag mig över Uruguayfloden till den svenska kyrkogården i brasilianska Porto Lucena. Svågerns mormor med familj for hem igen. Till det Jokkmokk som jag aldrig når.

Efter Storforsen tillbaka mot Älvsbyn. Tankar i Vidsel. Bilist blinkar. Jag hejar glatt. Han varnar för polis och jag grunnar på det faktum att jag sett fler poliser än älgar, vildsvin och grävlingar på den här resan. Det trodde jag inte.

En ekorre är det enda vilda som genat över vägen.

I Boden exercerar en grupp beväringar med sina bössor. Som på 91:ans tid. Jag känner mig inte hemma i fästningsstaden bland grönklätt och kaserner. Kör söderut – mot Luleå. I världsarvet Gammelstads kyrkstad har jag fått nattlogi i en 400-årig gammal kyrkstuga. Jag går runt bland de röda träkåkarna och tittar. Pratar spanska med några paranta damer från Madrid. Tror inte att de uppfattar eller noterar min Buenos Airesaccent. Tord som äger stugan berättar att den gått i arv i samma släkt under alla dessa fyrahundra år. Byn är öde, men lever upp vid varje större kyrkhelg. Då är det folk i alla hus, och Tord berättar att det var här det sade klick mellan morfar och mormor. Det var deras sociala mötesplats – deras facebook. I dag får man inte bo permanent i kyrkstugorna. Brandrisken är enorm. Tänker på gryningspyromanen i Skåne som eldade kulturhistoria där han kom åt. Eldorado. Pyromanens advokat var kommunfullmäktiges ordförande i Ystad. Som stod i TV och berättade att han trodde fullt och fast på sin klients oskuld. Tvekade väl först då tingsrätten gav honom åtta år. Funderar på om advokaten överlever nästa val. Tord brygger kaffe. Det går så där. Påstår sig ovan. Han serverar köpekakor och visar en ljusstake från 1600-tal. Jag imponeras. Margaretas Vårdshus är granne till stugan. Tord presenterar. Margareta har nyss kommit hem till Lule (inte Lule-å!) från en resa söderut. Hon har varit på Österlen och Smygehuk. Vill gärna bjuda på

något starkt. Skämtar. Jag tvekar. Vågar inte tända ljuset.
Efter en tur bland de fantastiska träkåkarna kryper jag in i
sängskåpet, stänger dörrarna och somnar. Det spökar inte.
Inte i morfars stuga. Det är i farfars.

Dag 11: Gammelstad-Haparanda 195 km (via Luleå-Råneå-Kalix-Sangis-Båtskärsnäs).

Dag elva – samma dag som jag tänker anlända mitt resmål, sker den första olyckan. Hojen lägger sig på sidan! Lyckligtvis sker det hela när jag sitter i godan ro i kökssoffan hos Tord i Örnabben och äter knäckemacka med Bottenvikslax (som han själv fångat). Ute på gårdsplanen har hojen dumpit i marken. Tord är bonde och stark som en oxe trots sina år och med gemensamma krafter får vi 245 kilo på rätt köl igen. Enda malören är ett handbromshandtaget något ändrat vinkel. Jag når det med fingertopparna och förklarar mig nöjd. Maskinen går som den ska. Vi skyller gemensamt olyckan på den kraftiga vinden, även om jag misstänker att slarvig parkering kan ha bidragit. En läxa. Jag bannar mig själv.

Tord har moderaternas M på kavajen. Han är aktiv i kommunen, i landstinget och i kyrkan. Troligen i ytterligare en rad föreningar och organisationer. Han kör traktor och fiskar och berättar historier om björnarna som kommit för nära. Om semesterresorna till Thailand och Australien. Allt på en norrbottnisk dialekt som inte är helt enkel att följa. Det går snabbt. Det är intensivt. Han har fyllt sjuttio. Hans hem består av generationers traditioner. Ett levande museum. Ett annat Sverige än mitt. Beundrar jag det ståtliga golvuret tar han in mig i ett annat rum. Där finns ett ännu äldre, ännu

vackrare, golvur.

E4:an. Först norr på. Sedan vidare mot Sveriges östligaste stad. En paradox att jag då hittar en CD i vägkanten med popgruppen Westlife. Sjunger Sinatra.

Nu är målet så nära efter så lång tid i sadeln, Stålfarfar cyklade sträckan på halva tiden. Sightseeing känns som en plågsam överkurs. Det är egentligen först efteråt som jag tycker att det är synd att jag inte åkte en bit längs älven norrut. Kanske till Karungi. Det var där som berättaren i

Dragigt?

Jolos *De tre från Haparanda* tjänstgjorde som tullare tills det gick åt skogen då den vackra ryskan Anna Allujeva dök upp och han tvingades ge sig på rymmen tillsammans med två kumpaner. Jag läste boken inför resan och upptäckte att den handlade mer om Skåne och Köpenhamn än om Haparanda. Men. Det hade varit kul att se tullstationen i Karungi. Kanske kunde jag föreställa mig brädlådan som byns två skökor huserade i. De kom från Kungsholmen och kallades Korännen och Oxdjupet. En doft av ett Tornedalen som inte ligger kvar.

Strax före Sangis svänger jag ned mot Båtskärsnäs.

Tallskogar och sommarstugelandskap. Från barndomen minns jag min egen farfars berättelser om hur segelskutorna lastade plank i Båtskärsnäs. Det var järnbarken Virgo av Kivik. Lasten seglades till England. En gång tog det trettio dygn. De låg i en storm och stampade utanför den norska kusten. Två andra skepp kom aldrig fram. Farfar var tretton och konfirmerad då han blev sjöman. Kapten fnyste då han såg den lille parveln med sjömansbok i handen. Sägverket i Båtskärsnäs är numera möjligen ett kapitel i hembygdsföreningens årsbok, varken mer eller mindre. Men man kan se de gamla kajerna. Ana grunderna till magasin och fabriker, och om man blundar kan man föreställa sig det liv och den rörelse, myller, som en gång härskade i Båtskärsnäs. Så jag blundar en stund. En kapten Baines, eller Haddock, ryter åt matroserna när en skuta från Liverpool, eller Marseille,

Båtskärsnäs.

lägger till. En bit uppströms Kalix älv kommer bogserbåten Edith puffande med rader av timmerflottar. På väg mot flottläggningsplatsen i närheten av sågverket.

Pinkar i tystnaden på den gamla kajen och tänker förvånat att jag bara mött ett enda mygg. På kyrkogården i Ockelbo.

Fortsätter mot målet.

Sverige är stort. I Haparanda står en skylt som berättar att det är ytterligare 30 mil till Kiruna och är det Nordkap som hägrar har man 80 mil kvar.

I Haparanda är det tydligt att något saknas. Inte bara det att våren inte hunnit lika långt som hemma i Skåne. Stan är

naken utan snö och vinter. Ödsligt breda gator och trottoarer. Där ska snövallarna få plats under vintern. Vid älven en stor tom plats och jag misstänker att det är här snösvängen tippar sina lass under vintern. Nu ser det bara tomt och lite skräpigt ut. Kanske är det inte så länge sedan som den sista snön smälte undan och rann ned i älven.

Jag går långa promenader längs Torne älv. Tittar på Mumindalen där på andra sidan. Kyrkan med det lite ryska utseendet. Det som nästan nyss var storfurstendöme, en del av det kejserliga Ryssland. Jag har några finska frimärken med penniä stavat med kyrilliska bokstäver i en låda. Har läst om attentatet mot Bobrikoff. Detta var Rysslands enda glugg mot västvärlden. Jolo skriver i "De tre från Haparanda":

"Nätterna igenom kunde folk stå och vänta på passkontroll och tull. Engelska lorder kom och franska baroner, ryska furstar, rika och fattiga, ryssar som t5agit sig ut ur Tyskland och tyskar som sluppit från Ryssland. Krigsfångar utväxlades. Ändlösa frakter av sönderskjutna och lemlösa gick över gränsen."

En större strandpipare springer på brinken. Jag ser stenskvättan, både herre och fru. Här gick en linbana med post de sista åren under första världskriget. Tvärs över älven. Det var all time high för kungliga Postverket. Civila och militära uniformer.

Bisamråttan.

Gnagarna kommer simmande söderifrån på kvällen. En kortväxt gubbe i slitna kläder, kanske en tomte eller en vette, förklarar på knagglig svenska att de simmande bestarna är bisamråttor. Trodde att jag sett utter. Ett huvud dök upp, glodde och försvann. Väntade en kvart på att den, eller det, skulle komma upp igen. Tanken på utter ger positiva vibrationer. Inte bisamråtta. Tvungen att googla råttan. Kallas också småbäver vilket ger den ett mer fördelaktigt skimmer. Har sitt ursprung i Nordamerika och Mexiko. Planterades in här i Tornedalen på 1940-talet. Bisamråttan kan vara under ytan i tjugo minuter.

I Tove Janssons Mumindal bor bisamråttan i ett hål.

”Det var bara ett hål jag bodde i men jag trivdes med det. Visserligen är det ju detsamma för en filosof om han trivs eller inte men ett bra hål var det i alla fall.”

Stan har flera ansikten. Gamla bebyggelsen. Torget med Stadshotellet som var spioncentral under krigen och de gamla trähusen runt omkring. Smugglare och revolutionärer. När tsar Nikolaj II störtats i februari 1917 for Lenin hem från exilen. Smörgåsbord på Savoy i Malmö, ny kostym på PUB i Stockholm och sen vidare till Haparanda. Här lär han ha åkt häst och släde till Torneå. Vilket inte heller kan anses vara någon större bedrift. Avståndet mäts i meter.

Nya Haparanda – köpstaden. En driftig smålänning som heter Ingvar har slagit upp ett stort möbelvaruhus och jag äter billiga köttbullar i kafeterian. Hundra meter från detta ligger en galleria. Går du in där är du i Finland. Vintertid blir det inte mycket till slädtur.

Jag går en runda runt Cape East som är vårt lands östligaste punkt. Om man bara räknar fastlandet. Ungefär som Smygehuk, fast på engelska och i ett annat väderstreck. Cape East är en spa- och konferensanläggning. 145 hotellrum och inomhus snöfall i världens största bastu. Marknadsför midnattssol och norrsken. Norrsken är sagolikt vackert men saboterar all form av långväga kommunikation över mellanvåg. Det bekymrar dock numera föga.

Jag har nått mitt mål. Stannar en natt extra på vandrarhemmet. Söker någon form av vila. Slår broms på tiden. En

av gästerna förklarar att han minsann är på väg till Stockholm. Jaha. Får en känsla av att han varit på väg ganska länge. Känslan innefattar tanken att han kanske aldrig ens kommer iväg. Kommunalarbetaren som vattnar blommorna på torget bjuder in till sommarens Motormeeet i Haparanda, tackar, och tänker inte så mycket på att jag kört 260 mil för att komma hit. Får en t-shirt för att marknadsföra träffen. Lovar ha den på mig i Ystad. Andra sponsorer är Rogers Biltvätt, Kattilavaaras Åkeri och Petterssons Chark. Det står på ryggen.

I *Muminpappans memoarer* av Tove Jansson läser jag:

”En stund låg jag och funderade över om det kanske vore bättre att bli en äventyrare än att bli berömd. Slutligen beslöt jag mig för att bli en berömd äventyrare.”

Dag 12-15: Haparanda-Ystad 1485 km (via Åbo-Stockholm-Linköping-Vimmerby-Växjö-Kristianstad).

Hemåt bär det via Finland. Tidig morgonstart, rullar över gränsen, precis som Lenin. Tvingas negligera ett rödljus som negligerar en ensam motorcyklist. Det vägrar slå om. Jag kör 82 mil till kulturhuvudstaden Åbo innan dagen är över. Raka vägar. Inga kurvor, inga backar, många mackar. Trist väder. Kallt. Skurar. Kebab i Vaasa. Tröttheten signalerar paus vid Björneborg, men solglimtar piggar upp och följer mig de sista tolv milen. Tre nätter, två heldagar i Åbo, en med regn och en utan.

Pizzan var slående vacker. Ett konstverk. Kebabkött, kyckling och räkor på en balanserad bädd av tomatsås och smält ost. Perfekt bakad och beströdd med oregano.

Ändå var jag på vippen att ångra mig då jag beställt. Det var pappmuggsenkelt. På gränsen till sunkigt. Granne till en pilsnerbar som skröt med karaokemaskin, blinkande spelautomater, och bara ett kvarter från skira fönstergardiner för thaimassage och liveshow.

Pizzabagaren pratade kurdiska med sin son och omväxlande svenska och finska med gästerna. Det var ett stycke Åbo som kulturbudget och pengar inte ser. Jag kom från en meningslös utställning på temat fotboll i kulturcentrat Logo-mo, och hade närapå fått migrän av den extrema designen i

kulturhusets kafé.

Sista söndagen i maj i Åbo. Kall, blåsig och regnig. Jag grunnar på begreppet kultur och blir inte klok på det. Det pratas siffror. 50 miljoner besökare kommer under 2011 till Åbo. Stan satsar 50 miljoner euro. Utbudet är stort. Utställningar, konserter och föreställningar. Mycket förs in under vinjetten 2011.

Finn-Kino annonserar Kauhea Kankkunen 2. Ger hopp om en rejäl fåordig finsk historia med mycket melankoli och lite tango. Men – visar det sig: popcornlastade publiken köar för amerikanska Baksmällan 2.

Arkitekturen i delar av centrala Åbo ger gammal öststatskänsla. Grått. Monumentet utanför konstmuseet bekräftar fördomarna. Tjocka figurer i sten kramas sedan 1969 och förankrar vänskapen mellan Åbo och Leningrad. Lågmärke i invandrardebatt i Hufvudstadsbladet, bruna ID-kort till utlänningarna och Sannfinländarna är nu största parti.

Regnblöt söndag följs av solig måndag. Ett ljusare Åbo stiger fram. Längs Aura å ligger uteserveringarna tätt. Vackra gamla trähus bryter fram. Restauranger med matkonstnärer som skulle le överseende åt pizza. Museer, teatrar och biblioteket kantar ån. Längst ut sjöfartsmuseet Forum Marinum.

Mest intryck i kulturkatalogen ger projektet med att låta en handfull konstnärer designa varsin bastu som placerats ut i staden för allmänhetens bruk. Tänker på valstugorna i

Batyskaf.

Hässleholm. Projektet inleds när jag åkt hem. Ingenting är gratis. Känslan härskar att de 50 miljoner euro som budgeterats också ska plockas in. Överallt finns vändkors och biljettsäljare. Inte sällan kostar det 10 euro eller mer.

På kartor och i kataloger annonserar krogarna, hotellen och gallerierna. De som har råd. Utöver kan man ändå hitta en mångspråkig pizzabagare som gör den vackraste pizza jag har sett. Och banna mig, om inte det är det som är kultur.

Lämnar Åbo med färja till Stockholm, via Åland, och sedan hem på en dag. Fotograferar måsar och trutar från färjan. Ser hur skarvkolonierna ödelagt tre öar i skärgården.

Skarvarnas ammoniakkryddade bajs formligen fräter upp växtligheten, dödar träden och förvandlar allt till en kalkvit öken. Hemma kallas de ålakraågor. På 1940-talet förde de en undanskynd tillvaro i en liten koloni i Kalmarsund. Nu regerar de Syd-sveriges kuster. Silhuetterna då de torkar vingarna påminner om batmansignalen.

Köar mig fram genom Stockholm. Varmt. Irriterat. Kö. Bara kö. Kör E4 till Linköping, svänger av mot Kisa och Vimmerby, via Målilla, Växjö och Kristianstad. Kanske är det varmast i landet igen i Målilla. Inte ovanligt. Sommar igen i Sydsverige och jag möter hundratals motorcyklister. Medelålders fritidsknuttar i blänkande läder på kraftfulla maskiner. Åtminstone en av dem kommer aldrig fram. Några timmar efter att jag passerat Marklanda, söder om Växjö, hamnar en bilist för långt över på fel sida, touchar en motorcyklist i konvoj som i sin tur faller ytterligare två kamrater. Döden drar ännu ett streck i statistiken. Våren och sommaren 2011 blir ett tragiskt kapitel i Trafikverkets tabell för fatala mc-olyckor.

Det enda säkra med nollvisionen är att den utgör ett befängt mål. Allt som görs för trafiksäkerheten, bättre vägar och säkrare bilar, innebär bara att djävulen bakom ratten flyttar fram sina positioner. Tafatta trafiksäkerhetsåtgärder försöker förgäves balansera allt tuffare attityder. Bilisterna spänner sina muskler. Fabrikanter höjer karosserna, ökar däcksdimensionerna, ritar kraftigare front med elakare

utseende, och puttar i fler hästkrafter. Säkerheten ökar i den egna buren. Bälten och airbags. Det är ingen händelse att bilarnas utseende blir aggressivare. Det är tyvärr bara i baksätet som barnen läser Bamse och tror att ”den som är mycket stark också måste vara mycket snäll”.

I andra tankar på E4:an minns jag ännu ett gammalt samlarobjekt. Bilnummer! Jag satt i gungan på lekplatsen i Skivarp och noterade registreringsnumren på bilarna som for förbi på landsvägen – ja, just den landsvägen som sträcker sig mellan Ystad och Malmö, odödliggjord av Edvard Persson, och dessutom som det så riktigt påpekas, den väg som delar Sverige i två likvärdiga hälfter.

Minnet av barndomens anteckningsböcker med sida upp och sida ned av bilnummer vaknar då jag, en femtiofemårig gubbe, med motorcykeln svingar mig förbi två kompis-körande långtradare, röda och fina, med svarta och svårtydda registreringsskyltar. Först då jag ser flaggan på det fladdrande kapellet inser jag att de kommer från lilleputtlandet Liechtenstein. De båda hade varit långvarigt skrytgodis i den samling bilnummer som började på M eller L, de båda Skånelänens bokstäver. Få utländska bilar noterades. En och annan dansk passerade på väg mot Bornholmsfärjan i Ystad. Den här soliga juniförmiddagen 2011 motstod jag impulsen att anteckna registreringsnumren på långtradarna från furstendömet.

När jag är hemma summerar jag en resa på 408 mil.